

KAT-handleiding Opfok

Gangbare en biologische opfok van jonge hennen
Gangbare en biologische opfok van hanen

Versie 2 – januari 2021

Versie: 2021.01

Status: geldig vanaf 1-1-2021

KAT – Verein für kontrollierte alternative Tierhaltungsformen e.V.

Konrad-Zuse-Platz 5

53227 Bonn

Duitsland

Telefoon + 49 228 95960 0

Fax + 49 228 95960 50

E-mail: info@kat.ec

Internet: www.kat.ec

www.was-steht-auf-dem-ei.de

Belangrijk:

Deze handleiding is eigendom van KAT. De handleiding is auteursrechtelijk beschermd, het geheel of gedeeltelijk reproduceren is verboden. Schending van het auteursrecht wordt vervolgd.

Deze Nederlandse vertaling is een service van KAT aan haar Nederlandstalige leden. KAT is niet aansprakelijk voor fouten of ontbrekende informatie in de vertaling. In geval van afwijkingen tussen de originele Duitse tekst en deze vertaling prevaleert de Duitse tekst.

Inhoud

Deel I	Inleiding	1
1	Algemeen	1
1.1	Toepassingsgebied	1
1.2	Algemene bedrijfsgegevens	1
2	Algemene informatie over het KAT-controlesysteem	1
Deel II	Eisenpakket	3
A	Algemene eisen aan de gangbare en biologische opfok van jonge hennen en aan de gangbare en biologische opfok van jonge hanen	3
1	Algemene toestand van het opfokbedrijf (stal en omgeving buiten de stallen)	3
1.1	Bouwkundige toestand stallen	3
1.2	Bouwkundige toestand stalinrichting	3
1.3	Veiligheid van gebouwen, toegangscontrole	3
1.4	1.4 Bezoekersregistratie	3
1.5	Sanitaire voorzieningen	3
2	Orde, reinheid en hygiëne	3
2.1	Orde en reinheid binnen en buiten de stallen	3
2.2	Opslag voeder	4
2.3	Persoonlijke hygiëne	4
3	Diergezondheid	4
3.1	Documentatiesysteem voor het beoordelen van koppels	4
3.2	Controle door dierenarts	5
3.3	Bedrijfshygiëne	5
4	Interne controle	6
4.1	Registratie van bedrijfsgegevens	6
4.2	Opzetten en leeghalen van stallen	7
4.3	Informatieplicht KAT	7
4.4	Crisismanagement	7
4.5	Koppel-documentatie	7
4.6	Overdrachtsprotocol	8
4.7	Uitvoeren van analyses	8
4.8	Herkomst en leverancier van het voeder	8
5	Databank/plausibiliteitscontroles	8
5.1	Productregistraties in de databank	8
6	Uitzonderingsregeling	9
B	Speciale criteria – conventionele opfok van jonge hennen	10
7	Eisen aan stalinrichting en huisvesting	10
7.1	Bezettingsdichtheid	10
7.2	Bruikbare oppervlakten	10
7.3	Scharrelruimte	10
7.4	Afleidingsmateriaal/stofbaden	11
7.5	Zitstokken	11
7.6	Voeder- en drinkvoorzieningen	11
7.7	Lichtverdeling	11
7.8	Stalklimaat	12
7.9	Schrikdraad	12

7.10	Noodstroomvoorziening	12
C	Speciale criteria – biologische opfok van jonge hennen	13
8	Eisen aan stalrichting en huisvesting	13
8.1	Herkomst van de dieren	13
8.2	Bezettingsdichtheid	13
8.3	Bruikbare oppervlakten	13
8.4	Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels	13
8.5	Scharrelruimte	14
8.6	Afleidingsmateriaal/stofbaden	14
8.7	Zitstokken	14
8.8	Voeder- en drinkvoorzieningen	14
8.9	Lichtverdeling	14
8.10	Stalklimaat	15
8.11	Schrikdraad	15
8.12	Noodstroomvoorziening	15
9	Uitloopcriteria/biologische opfok	15
9.1	Overdekte uitloop (wintertuin)	15
9.2	Uitloopopeningen	16
9.3	Vrije uitloop	16
D	Speciale criteria – gangbare opfok van jonge hanen	17
10	Eisen aan stalrichting en huisvesting	17
10.1	Herkomst van de hanen	17
10.2	Bezettingsdichtheid	17
10.3	Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht	17
10.4	Bruikbare oppervlakten	18
10.5	Scharrelruimte	18
10.6	Afleidingsmateriaal/stofbaden	18
10.7	Zitstokken	18
10.8	Voeder- en drinkvoorzieningen	19
10.9	Lichtverdeling	19
10.10	Stalklimaat	19
10.11	Schrikdraad	19
10.12	Noodstroomvoorziening	20
E	Speciale criteria – opfok van biologische hanen	21
11	Eisen aan stalrichting en huisvesting	21
11.1	Herkomst van de hanen	21
11.2	Bezettingsdichtheid	21
11.3	Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht	22
11.4	Bruikbare oppervlakten	22
11.5	Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels	22
11.6	Scharrelruimte	22
11.7	Afleidingsmateriaal/stofbaden	23
11.8	Zitstokken	23
11.9	Voeder- en drinkvoorzieningen	23
11.10	Lichtverdeling	23
11.11	Stalklimaat	24
11.12	Schrikdraad	24
11.13	Noodstroomvoorziening	24

12	Uitloopcriteria/biologische opfok van hanen	24
12.1	Overdekte uitloop (wintertuin)	24
12.2	Uitloopopeningen	24
12.3	Vrije uitloop	25

Bijlage 1

1.	Definities	1
1.1	Legenda	1
1.2	Afkortingen	1
1.3	Verklaring begrippen	1
2.	Van toepassing zijnde documenten	2

Deel I Inleiding

1 Algemeen

1.1 Toepassingsgebied

Deze handleiding is ontwikkeld voor opfokbedrijven en is geldig vanaf 1 juli 2020 voor alle opfokbedrijven die gangbare jonge hennen leveren aan KAT-legbedrijven en vanaf 1 januari 2021 voor de biologische opfok van jonge hennen en voor de gangbare en biologische opfok van mannelijke dieren van de leglijn (opfok van hanen).

Deze opfokbedrijven moeten zich registreren bij het KAT-systeem en na geslaagde certificering een deelnameovereenkomst tekenen. Vanaf 1 januari 2022 kunnen alleen nog jonge hennen van KAT-gecertificeerde opfokbedrijven geleverd worden aan KAT-legbedrijven. Verder kunnen vanaf 1 januari 2022 uitsluitend eieren met het KAT-logo verkocht worden als ook de hanen zijn opgefokt volgens KAT-richtlijnen.

Het bedrijf is zelf verantwoordelijk voor het naleven van de wettelijke eisen. Het bedrijf is tevens zelf verantwoordelijk voor het naleven van de KAT-eisen en voor het compleet en correct documenteren van het eigen controlesysteem.

Alle opfokbedrijven moeten voldoen aan de algemene eisen uit deel II, hoofdstuk A 1 t/m A 6. Daarnaast is op de gangbare opfok van jonge hennen hoofdstuk B 7 van toepassing en op de biologische opfok van jonge hennen hoofdstuk C 8 en C 9. Verder is op de gangbare opfok van hanen hoofdstuk D 10 van toepassing en op de biologische opfok van hanen hoofdstuk E 11 en E 12.

1.2 Algemene bedrijfsgegevens

Bedrijven melden zich zelf online aan voor deelname aan het systeem en stellen een bedrijfsoverzicht op.

 Online-aanmeldingstool <https://anmeldung.kat.ec>

 Documentatie (bedrijfsoverzicht)

De basisgegevens worden in de KAT-databank opgeslagen. Iedere wijziging wordt onmiddellijk aan de systeembeheerder (KAT) doorgegeven.

2 Algemene informatie over het KAT-controlesysteem

Het KAT-lid geeft de opdracht voor de eerste certificering dan wel de jaarlijkse audit (*Zertifizierungsaudit*) aan een certificatieinstelling uit de lijst met door KAT toegelaten instellingen. Daarnaast heeft KAT als systeembeheerder het recht om in bepaalde tijdsintervallen controleaudits (*Verifizierungsaudit*) uit te voeren. Deze dienen als aanvullende beoordeling van het naleven van de KAT-eisen door de bedrijven. Controleaudits worden in principe niet aangekondigd. Bij elke controle moet toegang tot de te inspecteren bedrijfsonderdelen worden verleend.

Bij de eerste certificering dan wel de jaarlijkse audit wordt aan de hand van de KAT-checklist fokkerijenn en de beoordelingscriteria gecontroleerd of het bedrijf voor een KAT-certificaat in aanmerking komt. De controle is geslaagd en het KAT-certificaat wordt verstrekt, als aan ten minste 75% van de criteria is voldaan en geen K.O.-beoordeling is gegeven. Het KAT-certificaat is geldig vanaf de datum van het besluit tot certificering tot het einde van het daaropvolgende kalenderjaar. Wanneer een bedrijf niet in aanmerking kan komen voor een certificaat, verleent de certificatieinstelling uitstel. Na herstel van de tekortkomingen vindt een hernieuwde audit (*Nachaudit*) plaats.

Een K.O., meer dan 1 major en/of voldoen aan minder dan 75% van de KAT-criteria heeft tot gevolg dat het bestaande certificaat met onmiddellijke ingang ongeldig wordt.

Tijdens de controles worden digitale foto's genomen. Deze zijn uitsluitend bestemd voor het auditverslag en worden niet gepubliceerd.

- *KAT-controlesysteem*
- *KAT-checklist Opfokbedrijven*
- *Lijst toegelaten KAT-certificatieinstellingen*

Deel II Eisenpakket

A Algemene eisen aan de gangbare en biologische opfok van jonge hennen en aan de gangbare en biologische opfok van jonge hanen

1.1 Algemene toestand van het opfokbedrijf (stal en omgeving buiten de stallen)

1.2 Bouwkundige toestand stallen

Het stalgebouw, de deuren en poorten zijn in goede bouwkundige staat. Het gedeelte waar het in- en uitladen van de kuikens/jonge hennen/hanen plaatsvindt, heeft een dichte verharding (b.v. beton of klinkers) die gemakkelijk te reinigen en desinfecteren is.

1.3 Bouwkundige toestand stalinrichting

De voorzieningen zijn in een goede bouwkundige en functionerende toestand en zo ontworpen, geconstrueerd en afgewerkt dat de dieren zo min mogelijk risico op verwondingen lopen.

Voergoten en drinksystemen zijn zo geconstrueerd dat deze gemakkelijk gereinigd en gedesinfecteerd kunnen worden.

1.4 Veiligheid van gebouwen, toegangscontrole

De stallen zijn gecontroleerd toegankelijk. De buitendeuren en -poorten van de stallen zijn zo geconstrueerd, dat onbevoegden niet onbemerkt binnen kunnen dringen.

1.5 1.4 Bezoekersregistratie

Bezoekers en externe dienstverleners worden op het moment van toegang in een bezoekersregister geregistreerd. Dit register wordt ten minste een jaar bewaard en op verzoek overgelegd.

 Formulier Bezoekerslijst

1.6 Sanitaire voorzieningen

Het opfokbedrijf beschikt over sanitaire voorzieningen, die zijn afgestemd op het aantal medewerkers.

2 Orde, reinheid en hygiëne

2.1 Orde en reinheid binnen en buiten de stallen

2.1.1 Op het gehele bedrijfsterrein worden afval, vuil, stofnesten, spinnenwebben of dode vliegen regelmatig of indien nodig verwijderd.

 Documentatie

2.1.2 Het opfokbedrijf maakt in zijn geheel een schone en opgeruimde indruk. Het bedrijfsterrein is in een onberispelijke, verzorgde en opgeruimde staat.

2.2 Opslag voeder

2.2.1 Voedersilo's en opslagbakken zijn schoon. Verontreiniging, in het bijzonder met chemische, fysikalische (b.v. glasscherven) en microbiële stoffen (b.v. schimmel), wordt te allen tijde voorkomen. Materiaal en verf van opslagbakken zijn gereinigd en geschikt voor voeder. Elk bedrijf legt zelf de frequentie en manier van reiniging vast.

2.3 Persoonlijke hygiëne

2.3.1 Externe personen vormen een risico voor de hygiëne. Ze worden dan ook alleen toegelaten tot de stallen en voorzieningen als het strikt noodzakelijk is.

Bij het betreden van de stallen zijn bedrijfskleding of wegwerpkleding verplicht. Personen van buiten het bedrijf mogen de stal of andere verblijfsruimten van de dieren alleen betreden na afspraak met de bedrijfsleider.

2.3.2 Een hygiënesluis is voor alle bedrijven verplicht. Afhankelijk van omgevingsfactoren moet de sluis daar worden gemaakt, waar hij het meest zinvol is met het oog op de gezondheid van de dieren en het bestrijden van ziekten en ongedierte, bijvoorbeeld bij de ingang van het stalcomplex. In de hygiënesluis worden de schoenen gewisseld.

Hygiënesluizen moeten voldoen aan de volgende eisen:

- Duidelijke scheiding van een zwart en een wit gedeelte: straatkleding wordt in het zwarte, stalkeuring in het witte gedeelte bewaard.
- Het zwarte en witte gedeelte worden door een houten bank of een muurtje van elkaar gescheiden. Het materiaal heeft een glad en afwasbaar oppervlak.
- De stal mag alleen door de hygiënesluis worden betreden en verlaten.

2.3.3 In elke stalvoorraumte of hygiënesluis zijn minimaal een wasbak met water, zeep en papieren handdoeken aanwezig. Voor en na het betreden van de stallen wast iedereen zijn handen. Verder is een desinfectiemiddel voorhanden om de handen na het wassen en drogen mee te desinfecteren.

2.3.4 Het bedrijf heeft passende hygiënevoorschriften opgesteld. Deze zijn aangebracht op een goed zichtbare plaats en bij alle medewerkers bekend.

3 Diergezondheid

Conform het Tierschutzgesetz § 11 (Duitse dierenbeschermingswet) moeten veehouders, die dieren houden voor winstgevendende doeleinden, door middel van interne controles garanderen dat aan de eisen van § 2 wordt voldaan. *In het bijzonder moeten ze – met het oog op het voldoen aan de eisen van § 2 – passende diergebonden kenmerken (indicatoren met betrekking tot dierenwelzijn) verzamelen en evalueren.*

 Tierschutzgesetz van 28 juli 2014 (Duitse dierenbeschermingswet)

3.1 Documentatiesysteem voor het beoordelen van koppels

3.1.1 Voor het beoordelen van koppels beschikt het bedrijf over een passend controlesysteem, dat gebaseerd is op diergebonden kenmerken. Op basis van dit systeem worden er, bij duidelijke problemen binnen een koppel, maatregelen genomen en gedocumenteerd.

Het systeem omvat ten minste een controle en documentatie van de ontwikkeling van het gewicht en een verencontrole.

 Informatie voor fokkers van jonge hennen

 VA-JA 1: Gewichtsonwikkeling bij de opfok van jonge hennen

3.1.2 Ten minste 2x per dag worden dieren en voorzieningen gecontroleerd en de bevindingen gedocumenteerd. Daarbij worden in ieder geval datum, tijdstip en bijzonderheden vastgelegd.

3.1.3 Alle bedrijfsmedewerkers die met dieren in contact komen, worden ten minste 1x per jaar intern geschoold. Deze scholing kan plaatsvinden door de bedrijfsleider, voor zover deze ter zake kundig is.

3.2 Controle door dierenarts

3.2.1 Er is een overeenkomst gesloten met een dierenarts voor controle van koppels. De dierenarts wordt door het bedrijf gekozen.

3.2.2 Het bedrijf beschikt over een vaccinatieschema met in ieder geval alle wettelijke vaccinaties. Dit schema wordt opgesteld door het bedrijf en de behandelend dierenarts.

 Documentatie vaccinatieschema

3.2.3 Alle vaccinaties worden overeenkomstig het vaccinatieschema uitgevoerd en gedocumenteerd, waaronder ten minste het tijdstip van vaccinatie en de naam van de vaccinatiestof.

3.2.4 Bij toediening van geneesmiddelen worden ten minste de volgende gegevens gedocumenteerd:

- naam en toegediende hoeveelheid van het geneesmiddel
- batchnummer van het geneesmiddel
- datum van toediening
- evt. wachttijd in dagen
- naam van de persoon die het geneesmiddel heeft toegediend
- nummer van het afgiftebewijs van de dierenarts

 Documentatie

3.3 Bedrijfshygiëne

3.3.1 Ongediertebestrijding

Het voorkomen en bestrijden van ongedierte (ratten, muizen, insecten, etc.) in pluimveestallen is van groot belang. Alle stallen en productie-inrichtingen moeten worden beschermd tegen het binnendringen van en het verontreinigen door huisdieren, andere nutsdieren en vogels om de insleep en overdracht van ziektekiemen zo veel mogelijk te voorkomen.

3.3.1.1 Het bedrijf heeft een systeem voor het voorkomen en bestrijden van ongedierte, baserend op het soort ongedierte en de mate van besmetting.

3.3.1.2 De ongediertebestrijding kan door de bedrijfsmedewerkers zelf worden uitgevoerd, indien de bedrijfsleider beschikt over een bewijs van vakbekwaamheid en wordt voldaan aan de eisen aan de documentatie (⇒ 3.3.1.3). Voor landbouwbedrijven is het toereikend om te beschikken over een vakbekwaamheidsbewijs Gewasbescherming conform de Pflanzenschutz-Sachkunde-VO (Duitse verordening betreffende gewasbeschermingsmiddelen).

Ook externe dienstverleners moeten voldoen aan de eisen aan de documentatie (⇒ 3.3.1.3).

3.3.1.3 Minimumeisen aan de documentatie zijn:

- Plattegrond met lokazen/genummerde detectoren
- Overzicht van alle gebruikte biociden
- Veiligheidsbladen van alle gebruikte biociden
- Vastgelegde controle-intervallen (voor giftige lokazen minimaal een keer per maand)
- Documentatie over de controle van de besmettingsgraad (trendanalyse)

 Documentatie

3.3.2 Reiniging en desinfectie

3.3.2.1 **[K.O.]** Na afvoer van een koppel worden stal en voedersilo's compleet gereinigd. Alle voorzieningen – inclusief de drinkvoorzieningen – waarmee de hennen in contact zijn geweest, worden gereinigd en ontsmet. De reiniging en ontsmetting worden gedocumenteerd.

 Documentatie

3.3.2.2 Het desinfecteren gebeurt uitsluitend met middelen die voor dat doeleinde zijn toegestaan. Voor biologische bedrijven geldt aanvullend dat uitsluitend ontsmettingsmiddelen zijn toegestaan die voldoen aan Verordening (EG) nr. 889/2008, bijlage 7. Alle gebruikte desinfecterende middelen zijn gedocumenteerd en er zijn veiligheidsbladen voorhanden.

 Documentatie

3.3.2.3 Bij elke opzet worden naam en producent van de gebruikte desinfecterende middel in de KAT-databank geregistreerd.

3.3.2.4 Het bedrijf heeft een systeem waaruit blijkt dat de uitgevoerde reinigings- en ontsmettingsmaatregelen effectief waren.

 Documentatie

3.3.2.5 Wanneer een stalgebouw is ingedeeld in verschillende afdelingen, is de opzet van koppels van verschillende leeftijden alleen toegestaan als het lege deel van de stal kan worden gereinigd en gedesinfecteerd zonder daarbij de dieren in de andere afdelingen te storen of te schaden.

3.3.3 Opslag uitwerpselen

3.3.3.1 Met uitzondering van uitwerpselen in het strooisel bevinden zich de uitwerpselen in een aparte tussenopslag, die voor de jonge hennen niet toegankelijk is.

3.3.4 Opslag kadavers

3.3.4.1 Dode dieren worden zo snel mogelijk (dagelijks) uit de stal verwijderd. Kadavers worden in gekoelde kadaverboxen op een aparte locatie opgeslagen, gescheiden van ander afval en beschermd tegen weersinvloeden. De kadaveropslag mag niet toegankelijk zijn voor onbevoegden.

4 **Interne controle**

4.1 **Registratie van bedrijfsgegevens**

4.1.1 Elk opfokbedrijf beschikt over een **bedrijfsbeschrijving**.

4.1.2 De gegevens in de bedrijfsbeschrijving komen overeen met de basisgegevens in de KAT-databank. Eventuele wijzigingen worden door het bedrijf zo snel mogelijk via het KAT-aanmeldingstool geactualiseerd.

Informatie:

het bedrijf is zelf verantwoordelijk voor de juistheid van de basisgegevens.

4.1.3 In de bedrijfsbeschrijving wordt het **toepassingsgebied van het certificaat** in zijn actuele staat beschreven. Wijzigingen in het toepassingsgebied worden vooraf gemeld bij het KAT-secretariaat.

4.2 Opzetten en leeghalen van stallen

Bij het opzetten en leeghalen van stallen moeten de richtlijnen uit §1 van de Duitse dierenbeschermingswet worden nageleefd. Tijdens het leeghalen van de stal moet het licht worden gedempt of de stal worden verduisterd om minder stress bij de dieren te veroorzaken; bij het openen en sluiten van de deuren moet eveneens rekening met de lichtinval worden gehouden.

- 4.2.1 Er zijn bewijzen (leverbonnen en/of facturen van broedbedrijven) aanwezig over de opzetdatum en het exacte aantal kuikens bij opzet.

 Documentatie

- 4.2.2 **[K.O.]** In alle stallen die vallen onder het KAT-systeem hebben de hennen ongekapte snavels.

Informatie: de auditor zal dit tijdens de audit in alle KAT-stallen controleren en zijn bevindingen in het auditrapport opnemen.

- 4.2.3 Tijdens de opfokperiode worden de kuikens/jonge hennen gewend aan het latere huisvestingssysteem in het legbedrijf. Bij levering van de jonge hennen aan het legbedrijf overlegt het opfokbedrijf een verklaring hiervan.

 Documentatie (zie FB-JA 1 Overdrachtsprotocol)

- 4.2.4 Bij levering aan KAT-legbedrijven staat het KAT-ID van het opfokbedrijf op de leverbonnen vermeld.

- 4.2.5 De personen die de stal opzetten en leeghalen beschikken over een bewijs van vakbekwaamheid. Wordt voor het leeghalen van de stal een externe dienstverlener (professionele vangploeg) ingezet, dan moet de toezichthoudende persoon beschikken over een officieel bewijs van vakbekwaamheid. Dit wordt overgelegd. Indien het opfokbedrijf het opzetten en leeghalen van de stallen zelf uitvoert, moet de toezichthoudende persoon eveneens beschikken over een officieel bewijs van vakbekwaamheid, terwijl de bedrijfsmedewerkers minimaal 1x per jaar intern worden geschoold.

 Bewijs vakbekwaamheid/documentatie scholing

4.3 Informatieplicht KAT

- 4.3.1 **[K.O.]** Alle voorvallen waarvoor een aangifteplicht bestaat, moeten **gelijktijdig** worden gemeld bij de bevoegde autoriteiten en het KAT-secretariaat.

 Documentatie

4.4 Crisismanagement

- 4.4.1 Voor crisissituaties is een crisisplan voorhanden waarin de bevoegdheden duidelijk zijn geregeld, inclusief de namen en telefoonnummers van alle belangrijke contactpersonen (b.v. dierenarts, Gezondheidsdienst voor dieren, leveranciers, afnemers, KAT).

Informatie: in de Handleiding Crisismanagement voor KAT-leden zijn de belangrijkste informatie over crisissituaties en aanbevelingen voor acties opgenomen.

 Formulier Crisisplan/lijst contactpersonen; Handleiding crisismanagement voor KAT-leden

4.5 Koppel-documentatie

- 4.5.1 Het bedrijf documenteert dagelijks per stal het actuele **aantal dieren**. Ten minste een keer per week wordt het **sterftepercentage** (in %) berekend.

 Documentatie

- 4.5.2 Er is een registratiesysteem voor het **voer- en waterverbruik** per dier en voor de **temperatuur** in de stal.

 Documentatie

- 4.5.3 Ten minste eens in de 4 weken wordt het **gemiddelde gewicht van de dieren** berekend. Er is een gestandaardiseerd schema voor het wegen van de dieren of een automatisch dierewegstelsel geïnstalleerd dat vergelijkbare resultaten garandeert.

 Documentatie

4.6 Overdrachtsprotocol

Bij het leeghalen van de stal wordt een overdrachtsprotocol opgesteld met ten minste de gegevens van formulier FB-JA 1.

Informatie: vermeld worden de gegevens op het moment van leeghalen van de stal.

 KAT-formulier FB-JA 1 Overdrachtsprotocol

4.7 Uitvoeren van analyses

- 4.7.1 Analyses die bij de levering van eendagskuikens moeten worden uitgevoerd:

- een monster van meconium genomen van ten minste 300 eendagskuikens uit ten minste drie verschillende transportcontainers
- verzameling van 10 g kuikenpapier met fecale besmetting uit 25 verschillende kuikencontainers voor analyse op salmonella

- 4.7.2 Analyses die vóór de overdracht aan het legbedrijf moeten worden uitgevoerd:

- een salmonella-onderzoek (overschoenen) ten minste 14 dagen voordat het koppel naar het legbedrijf wordt gebracht

- 4.7.3 Een keer per kalenderjaar wordt de kwaliteit van het drinkwater **microbiologisch onderzocht** door een geaccrediteerd laboratorium. De monsters worden bij de drinkvoorziening in de stal genomen. Er worden ten minste de volgende parameters geanalyseerd: E.coli, Colibacteriën en kolonies.

 Verklaring drinkwateranalyse

4.8 Herkomst en leverancier van het voeder

- 4.8.1 **[K.O.]** Het voeder voor de kuikens/jonge hennen/hanen wordt uitsluitend gekocht bij door KAT geaccrediteerde veevoederleveranciers.

- 4.8.2 Dit voer bevat ten minste 4% ruwe vezels. Om de vertering te bevorderen, krijgen de dieren, indien nodig, ook voederadditieven als maagsteentjes of andere materialen.

5 Databank/plausibiliteitscontroles

In de KAT-databank worden behalve alle bedrijfs- en stalgegevens ook alle procesfasen gedocumenteerd.

5.1 Productregistraties in de databank

- 5.1.1 **[K.O.]** De opzet van elk KAT-koppel wordt per stal in de KAT-databank geregistreerd. De gegevens komen overeen met leverbonnen en facturen en worden uiterlijk 14 dagen na de opzet in de KAT-databank geregistreerd.

- 5.1.2 **[K.O.]** Het leeghalen van elke stal met een KAT-koppel wordt per stal in de KAT-databank geregistreerd. De gegevens komen overeen met leverbonnen en facturen en worden uiterlijk 14 dagen na het leeghalen van de stal in de KAT-databank geregistreerd.

- 5.1.3 **[K.O.]** Het opfokbedrijf registreert bij het leeghalen niet alleen het aantal hanen in de databank, maar ook het gemiddelde gewicht en het cumulatieve sterftcijfer van de hanen vanaf de opzet tot het leeghalen.

- 5.1.4 Het door het bedrijf ingekochte veevoeder wordt volgens de voorschriften eens in de 2 weken in de databank geregistreerd (veevoederleverancier, hoeveelheid en leverdatum).

6 Uitzonderingsregeling

Er bestaat een uitzonderingsregeling voor bestaande bedrijven of bedrijven die voor het inkrachtreden van deze Handleiding een bouwvergunning hebben aangevraagd. De duur van de overgangsperiode wordt vastgesteld op basis van een beoordeling per individueel geval. De uitzonderingsregeling komt te vervallen, wanneer een bedrijf voor afloop van de uitzonderingsregeling is begonnen met het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden (b.v. het installeren van een nieuwe opfok-volière) of de voor het desbetreffende bedrijf vastgestelde overgangsperiode is verstreken.

Van toepassing zijn de volgende overgangperiodes met een algemene startdatum vanaf de inwerkingtreding van deze Handleiding:

- Overgangsperiode voor bestaande gebouwen: maximaal 15 jaar.
- Overgangsperiode bij voorzieningen en systemen: maximaal 10 jaar.

Er bestaat geen uitzonderingsregeling voor bedrijven die de bouwvergunning hebben aangevraagd na het inkrachtreden van deze Handleiding. Voor deze bedrijven gelden per direct de maximale bezettingsdichtheid van 18 dieren per m² en alle andere eisen uit deze Handleiding.

Informatie: twee jaar na het inkrachtreden van deze Handleiding wordt de uitzonderingsregeling herzien.

B Speciale criteria – conventionele opfok van jonge hennen

7 Eisen aan stalinrichting en huisvesting

7.1 Bezettingsdichtheid

Van 1 januari 2022 t/m 30 juni 2024 geldt bij het opzetten van dieren:

- vanaf de 35e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 20 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 40 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Informatie: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag

Vanaf 1 juli 2024 geldt bij het opzetten van dieren:

- vanaf de 35e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 18 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 36 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

7.1.1 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld bij punt 7.1.

7.2 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

7.2.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus liggen maximaal **4 niveaus** boven elkaar, waarbij de vloer het eerste niveau is.

7.2.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terechtkomen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.

7.2.3 **Oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting^{*)}** mogen – ook als ze niet zijn voorzien van een mestband – bij de bruikbare oppervlakte worden geteld. Voorwaarde hiervoor is dat ze gedurende de hele lichtperiode ter beschikking staan, minimaal 30 cm breed zijn, een vrije hoogte van minimaal 40 cm hebben en de dieren een stevige grip bieden.

*) zie bijlage 1.3 Verklaring begrippen

7.3 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de jonge hennen vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

7.3.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 25% van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich op het onderste niveau.

7.3.2 De jonge hennen krijgen zo vroeg mogelijk, maar uiterlijk vanaf de 35e levensdag, toegang tot de scharrelruimte.

7.3.3 Deze is steeds bedekt met geschikt strooisel.

7.4 Afleidingsmateriaal/stofbaden

Behalve over strooisel beschikken de dieren ook over ander speel- en afleidingsmateriaal. Om de gezondheid van de dieren niet te schaden, is het belangrijk dat dit materiaal in hygiënisch onberispelijke staat is.

7.4.1 Vanaf de 1e levensdag hebben de dieren de beschikking over afleidingsmateriaal.

Informatie: voer dat op kuikenpapier is gestrooid, is acceptabel afleidingsmateriaal.

7.4.2 Behalve over strooisel beschikken de dieren zo vroeg mogelijk over ander afleidingsmateriaal en de mogelijkheid om te stofbaden.

Voorbeelden van afleidingsmateriaal zijn balen stro of hooi, luzerne, pikstenen etc.

7.5 Zitstokken

Zitstokken bieden voldoende steun om op te zitten en mogen de voetzolen niet beschadigen. Ze zijn geplaatst op minimaal 17 cm van de wand en met een horizontale afstand van minimaal 25 cm. Boven zitstokken die door de hennen aangevlogen worden, is ten minste 40 cm vrije hoogte beschikbaar. Boven zitstokken die door de hennen 'beklommen' worden, is ten minste 20 cm vrije hoogte beschikbaar.

7.5.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.

7.5.2 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van de zitstokken per dier minimaal 6 cm, vanaf de 64e levensdag minimaal 10 cm.

7.6 Voeder- en drinkvoorzieningen

De voeder- en drinkvoorzieningen zijn zo geplaatst dat alle dieren steeds toegang tot voer en water van onberispelijke kwaliteit hebben en dat mogelijke vervuiling van water of voer tot een minimum is beperkt.

7.6.1 Voedervoorzieningen

7.6.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 4 cm.

7.6.2 Drinkvoorzieningen

7.6.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 10 dieren ten minste een voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

7.6.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de jonge hennen bereikbare hoogte.

7.7 Lichtverdeling

De stallen zijn zodanig verlicht dat de dieren elkaar en de verzorger kunnen herkennen. De verlichtingsinstallatie is zodanig aangelegd dat er een goede lichtverdeling is.

7.7.1 De inval van natuurlijk daglicht is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte. Er bestaat de mogelijkheid om bij KAT een uitzonderingsvergunning aan te vragen voor stalgebouwen voor jonge hennen, die voor het van kracht worden van deze Handleiding in gebruik zijn genomen of waarvoor een vergunningsprocedure is opgestart, en die niet over voldoende lichtopeningen beschikken. Hiervoor is een verklaring nodig dat achteraf inbouwen van lichtopeningen niet mogelijk is.

7.7.2 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.

7.7.3 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

7.7.4 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Lichtschema

7.8 Stalklimaat

7.8.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de jonge hennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

7.9 Schrikdraad

7.9.1 **[K.O.]** Jonge hennen mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

7.9.2 Daarnaast mogen er geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

7.10 Noodstroomvoorziening

7.10.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert.

Het noodstroomaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

In plaats van een noodstroomaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

 Documentatie

C Speciale criteria – biologische opfok van jonge hennen

8 Eisen aan stalinrichting en huisvesting

8.1 Herkomst van de dieren

Vanaf 1 januari 2022 moeten biologische kuikens afkomstig zijn van biologische dieren of biologische broedbedrijven.

Informatie: als er te weinig biologische broedeieren beschikbaar zijn, mogen kuikens afkomstig zijn van gangbaar opgefokte dieren. Van toepassing is de in Duitsland geldende uitzonderingsregel; er is een door de bevoegde autoriteiten verstrekte ontheffingsvergunning voorhanden.

8.2 Bezettingsdichtheid

Vanaf 1 januari 2022 geldt bij de opfok van biologische dieren de volgende bezettingsdichtheid:

- vanaf de 1e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 100 dieren per m² en vanaf de 35e levensdag niet meer dan 14 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 28 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Bij gezamenlijke opfok van jonge hennen/hanen geldt:

- vanaf de 1e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 100 dieren per m². Vanaf de 50e levensdag worden de dieren gescheiden en bedraagt de bezetting niet meer dan 14 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 28 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

8.2.1 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld bij punt 8.2.

8.3 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

8.3.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus liggen maximaal **3 niveaus** boven elkaar, waarbij de vloer het eerste niveau is.

8.3.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terecht komen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.

Informatie: verhoogde niveaus zijn zodanig geconstrueerd dat er geen uitwerpselen op de dieren eronder terecht kunnen komen en zijn voorzien van een efficiënt ontmestingsstelsel.

8.4 Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels

8.4.1 Alle stallen, incl. overdekte uitloop (wintertuin), zijn voorzien van afscheidingsschotten. Deze garanderen dat de maximaal toegestane groepsgrootte overeenkomstig de geldende Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van biologische producten niet wordt overschreden.

8.4.2 Deze schotten zijn zodanig geconstrueerd en aangebracht dat koppels gescheiden blijven. Eventuele deuren in de schotten zijn gesloten.

8.5 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de jonge hennen vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 8.5.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 1/3 van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich op het onderste niveau.
- 8.5.2 Vanaf de 22e levensdag wordt de scharrelruimte geopend en uiterlijk vanaf de 28e levensdag krijgen alle dieren toegang tot de scharrelruimte.
- 8.5.3 Deze is steeds bedekt met geschikt strooisel.

8.6 Afleidingsmateriaal/stofbaden

- 8.6.1 Vanaf de 1e levensdag hebben de dieren de beschikking over afleidingsmateriaal.
- 8.6.2 Behalve over strooisel beschikken de dieren zo vroeg mogelijk over ander afleidingsmateriaal als bijvoorbeeld stro- of hooibaaltjes, luzerne, pikstenen (eventueel met toevoeging van grit).
- 8.6.3 Het afleidingsmateriaal is altijd beschikbaar. Er is een concept beschikbaar en het gebruikte afleidingsmateriaal en de hoeveelheid zijn gedocumenteerd.
- 8.6.4 Daarnaast hebben de dieren voldoende mogelijkheden om te stofbaden.

8.7 Zitstokken

- 8.7.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.
- 8.7.2 Vanaf de 35e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier of over een verhoogd zitniveau van ten minste 100 cm² per dier.

Bij gezamenlijke opfok van jonge hennen/hanen geldt:

vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier of over een verhoogd zitniveau van ten minste 100 cm² per dier.

8.8 Voeder- en drinkvoorzieningen

8.8.1 Voer

- 8.8.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 4 cm.

8.8.2 Drinkvoorzieningen

- 8.8.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 10 dieren ten minste één voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

- 8.8.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de jonge hennen optimale hoogte.

Informatie: *beker- en cup-drinkvoorzieningen zijn geen ronde drinkbakken en worden beschouwd als nippel-drinkvoorziening.*

8.9 Lichtverdeling

- 8.9.1 De inval van natuurlijk daglicht is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.
Er bestaat de mogelijkheid om bij KAT een uitzonderingsvergunning aan te vragen voor stalgebouwen, die voor het van kracht worden van deze Handleiding in gebruik zijn genomen of waarvoor een vergunningsprocedure is opgestart, en die niet over voldoende lichtopeningen beschikken. Hiervoor is een verklaring nodig dat achteraf inbouwen van lichtopeningen niet mogelijk is.
- 8.9.2 De daglichtopeningen zorgen voor een gelijkmatige lichtverdeling.

8.9.3 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.

8.9.4 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

8.9.5 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Lichtschema

8.10 Stalklimaat

8.10.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de hennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

8.11 Schrikdraad

8.11.1 **[K.O.]** Jonge hennen mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

8.11.2 Daarnaast mogen er geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

8.12 Noodstroomvoorziening

8.12.1 Wanneer in een stal meer dan 8000 dieren verblijven, is een noodstroomaggregaat verplicht dat bij stroomuitval de dieren met verse lucht verzorgt. De noodstroomvoorziening garandeert dat alle stallen van het bedrijf tegelijkertijd van stroom worden voorzien. Het is niet toegestaan om een noodstroomaggregaat te gebruiken voor locaties die ruimtelijk van elkaar zijn gescheiden. Wanneer in een stal minder dan 8000 dieren verblijven, kunnen in plaats van een noodstroomaggregaat ook alternatieve noodstroomvoorzieningen worden gebruikt die de dieren met verse lucht verzorgen, bijv. automatisch opengaande ventilatiekleppen.

Het noodstroomaggregaat wordt regelmatig getest en eventueel gerepareerd. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

9 Uitloopcriteria/biologische opfok

9.1 Overdekte uitloop (wintertuin)

Een overdekte uitloop (wintertuin) wordt aanbevolen. Zodra de EU-lidstaten de richtlijnen van de Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van biologische producten hebben geconcretiseerd, worden de KAT-richtlijnen aangepast.

De overdekte uitloop maakt deel uit van het staloppervlak. Hij biedt bescherming tegen weersinvloeden, heeft een vloeistofdichte vloer, is onafhankelijk van de klimaatregeling in de stal en door een muur gescheiden van de rest van de stal, licht- en luchtdoorlatend, voor de dieren direct toegankelijk en voorzien van strooisel.

9.1.1 Het bedrijf beschikt over een overdekte uitloop van ten minste 1 m² voor 56 dieren.

9.1.2 De overdekte uitloop (wintertuin) is minimaal 2 m hoog en voorzien van licht- en luchtdoorlatend windbreekgaas. Het windbreekgaas beslaat ten minste 70% van de hoogte van de buitenmuur van de overdekte uitloop (dus minimaal 1,40 m). In plaats van windbreekgaas zijn ook alternatieve voorzieningen met dezelfde eigenschappen toegestaan. De overdekte uitloop heeft een buitenklimaat. Hij is door een muur afgescheiden van de rest van de stal en zo geconstrueerd dat wilde vogels niet kunnen binnendringen.

9.1.3 Net als de stal is ook de overdekte uitloop voorzien van afscheidingschotten.

9.2 Uitloopopeningen

9.2.1 De **uitloopopeningen** naar de **overdekte uitloop** en de **vrije uitloop** zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenmuur verdeeld en niet boven elkaar aangebracht. Stallen met meerdere vloerniveaus en verhoogde uitloopopeningen van ten minste 30 cm hoog zijn voorzien van passende in-/uitstaphulpen.

9.2.2 De totale lengte van de uitloopopeningen voldoet aan de richtlijnen van de Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van biologische producten.

9.2.3 De dieren hebben onbelemmerd toegang tot de overdekte uitloop en de vrije uitloop. Bij nauwe plekken of hindernissen zijn doorgangen of overgangen aangebracht die per 1000 dieren ten minste 2 m breed zijn.

9.3 Vrije uitloop

9.3.1 Bij nieuwe stallen/gebouwen bedraagt de vrije uitloop ten minste 1 m² per dier.

Stallen met een groenoppervlak of een kleinere overdekte uitloop kunnen nog t/m 2028 gebruikmaken van een overgangsregeling.

Informatie: de dieren moeten 1/3 van hun leven in de vrije uitloop doorbrengen. De dagen die de dieren in de vrije uitloop doorbrengen moeten worden gedocumenteerd en opgenomen in het overdrachtsprotocol voor de leghennenhouder (m.u.v. het ophokken van dieren als gevolg van vaccinatie of slecht weer).

De vrije uitloop ligt op maximaal 150 m afstand van de dichtstbijgelegen uitloopopening. Dit kan worden aangetoond aan de hand van een begrijpelijke plattegrond van het terrein.

Informatie: dicht verharde oppervlakken zijn geen vrije uitloop

D Speciale criteria – gangbare opfok van jonge hanen

10 Eisen aan stalrichting en huisvesting

10.1 Herkomst van de hanen

10.1.1 Er zijn twee soorten opfok van mannelijke leghybriden geaccepteerd:

- (1) Mannelijke kuikens die op dezelfde dag zijn uitgebroed en die afkomstig zijn uit dezelfde broederij als de vrouwelijke kuikens (broed-equivalent).
- (2) Mannelijke kuikens die op verschillende dagen zijn uitgebroed; deze mogen ook afkomstig zijn van verschillende broedbedrijven. De mannelijke kuikens zijn afkomstig van leghybriderassen.

De mannelijke dieren zijn maximaal 12 maanden voor de jonge hennen uitgebroed en zijn geslacht alvorens de jonge hennen worden opgezet in de stal. Een leghennenkoppel kan meerdere hanenkoppels omvatten (kop-equivalent).

Bestaande systemen van kop-equivalenten kunnen gebruikmaken van een overgangperiode tot eind 2021. Vanaf januari 2022 moet bij het opzetten van leghennenkoppels in de stal aan bovenstaande richtlijnen worden voldaan.

Informatie: *er zijn geen verplichte regelingen met betrekking tot ras & genetische factoren*
Doelstelling: gelijke behandeling voor dieren die bruine/witte eieren leggen.

Uiterlijk in de eerste helft van 2022 zal deze Handleiding in het algemeen en in het bijzonder voor wat betreft dit punt worden herzien.

10.2 Bezettingsdichtheid

Van 1 januari 2022 t/m 30 juni 2024 geldt bij het opzetten van dieren:

- vanaf de 35e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 20 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 40 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Informatie: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag

Vanaf 1 juli 2024 geldt bij het opzetten van dieren:

- vanaf de 35e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 18 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 36 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

10.2.1 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld bij punt 10.2.

10.3 Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht

10.3.1 Op het moment van slachten zijn de dieren ten minste 70 dagen oud EN hebben ze bij het leeghalen van de stal een minimumgewicht van 1300 g. Dit is onafhankelijk van het ras (leggen van bruine, witte of crèmekleurige eieren).

10.3.2 Het vlees van de dieren wordt verder verwerkt tot voedsel.

10.3.3 Bij het leeghalen van de stal documenteert het bedrijf het slachtgewicht, zodat bij een herziening van de Handleiding meer informatie voorhanden is over de ontwikkeling van het gewicht.

Informatie:

de handleiding 'Opfok van mannelijke leghybriden (opfok van hanen)' wordt uiterlijk in de eerste helft van 2022 herzien.

10.4 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de dieren overheen of onderdoor kunnen lopen.

- 10.4.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus liggen maximaal **4 niveaus** boven elkaar, waarbij de vloer het eerste niveau is.
- 10.4.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terechtkomen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.
- 10.4.3 **Oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting^{*)}** mogen – ook als ze niet zijn voorzien van een mestband – bij de bruikbare oppervlakte worden geteld. Voorwaarde hiervoor is dat ze gedurende de hele lichtperiode ter beschikking staan, minimaal 30 cm breed zijn, een vrije hoogte van minimaal 40 cm hebben en de dieren een stevige grip bieden.

*) zie bijlage 1.3 Verklaring begrippen

10.5 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de dieren vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 10.5.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 25% van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich op het onderste niveau.
- 10.5.2 De dieren krijgen zo vroeg mogelijk, maar uiterlijk vanaf de 35e levensdag, toegang tot de scharrelruimte.
- 10.5.3 Deze is steeds bedekt met geschikt strooisel.

10.6 Afleidingsmateriaal/stofbaden

Behalve over strooisel beschikken de dieren ook over ander speel- en afleidingsmateriaal. Om de gezondheid van de dieren niet te schaden, is het belangrijk dat dit materiaal in hygiënisch onberispelijke staat is.

- 10.6.1 Vanaf de 1e levensdag hebben de dieren de beschikking over afleidingsmateriaal.
Informatie: voer dat op kuikenpapier is gestrooid, is acceptabel afleidingsmateriaal.
- 10.6.2 Behalve over strooisel beschikken de dieren zo vroeg mogelijk over ander afleidingsmateriaal en de mogelijkheid om te stofbaden.
Voorbeelden van afleidingsmateriaal zijn balen stro of hooi, luzerne, pikstenen etc.

10.7 Zitstocken

Zitstocken bieden voldoende steun om op te zitten en mogen de voetzolen niet beschadigen. Ze zijn geplaatst op minimaal 17 cm van de wand en met een horizontale asafstand van minimaal 25 cm. Boven zitstocken die door de hennen aangevlogen worden, is ten minste 40 cm vrije hoogte beschikbaar. Boven zitstocken die door de hennen 'beklommen' worden, is ten minste 20 cm vrije hoogte beschikbaar.

- 10.7.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstocken. Ten minste een derde van deze stocken is verhoogd aangebracht.
- 10.7.2 Vanaf de 35e levensdag bedraagt de lengte van de zitstocken ten minste 6 cm per dier.

10.8 Voeder- en drinkvoorzieningen

De voeder- en drinkvoorzieningen zijn zo geplaatst dat alle dieren steeds toegang tot voer en water van onberispelijke kwaliteit hebben en dat mogelijke vervuiling van water of voer tot een minimum is beperkt.

10.8.1 Voedervoorzieningen

10.8.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 2 cm.

10.8.2 Drinkvoorzieningen

10.8.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 10 dieren ten minste een voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

10.8.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de dieren bereikbare hoogte.

10.9 Lichtverdeling

De stallen zijn zodanig verlicht dat de dieren elkaar en de verzorger kunnen herkennen. De verlichtingsinstallatie is zodanig aangelegd dat er een goede lichtverdeling is.

10.9.1 De inval van natuurlijk daglicht is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte. Er bestaat de mogelijkheid om bij KAT een uitzonderingsvergunning aan te vragen voor stalgebouwen voor jonge hennen, die voor het van kracht worden van deze Handleiding in gebruik zijn genomen of waarvoor een vergunningsprocedure is opgestart, en die niet over voldoende lichtopeningen beschikken. Hiervoor is een verklaring nodig dat achteraf inbouwen van lichtopeningen niet mogelijk is.

10.9.2 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.

10.9.3 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

10.9.4 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema

 Lichtschema

10.10 Stalklimaat

10.10.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de dieren (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

10.11 Schrikdraad

10.11.1 **[K.O.]** De dieren mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

10.11.2 Daarnaast mogen er geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

10.12 Noodstroomvoorziening

10.12.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert.

Het noodstroomaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

In plaats van een noodstroomaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

Documentatie

E Speciale criteria – opfok van biologische hanen

11 Eisen aan stalrichting en huisvesting

11.1 Herkomst van de hanen

11.1.1 Vanaf 1 januari 2022 moeten biologische kuikens afkomstig zijn van biologische dieren of biologische broedbedrijven.

Informatie: als er te weinig biologische broedeieren beschikbaar zijn, mogen kuikens van ouders uit gangbare opfok worden gebruikt. Van toepassing is de in Duitsland geldende uitzonderingsregel; er is een door de bevoegde autoriteiten verstrekte ontheffingsvergunning voorhanden.

11.1.2 Er zijn twee soorten opfok van mannelijke leghybriden geaccepteerd:

- (1) Mannelijke kuikens die op dezelfde dag zijn uitgebroed en die afkomstig zijn uit dezelfde broederij als de vrouwelijke kuikens (broed-equivalent).
- (2) Mannelijke kuikens die op verschillende dagen zijn uitgebroed; deze mogen ook afkomstig zijn van verschillende broedbedrijven. De mannelijke kuikens zijn afkomstig van leghybriderassen.

De mannelijke dieren zijn maximaal 12 maanden voor de jonge hennen uitgebroed en zijn geslacht alvorens de jonge hennen worden opgezet in de stal.

Een leghennenkoppel kan meerdere hanenkoppels omvatten (kop-equivalent).

Bestaande systemen van kop-equivalenten kunnen gebruikmaken van een overgangperiode tot eind 2021. Vanaf januari 2022 moet bij het opzetten van leghennenkoppels in de stal aan bovenstaande richtlijnen worden voldaan.

Informatie: *er zijn geen verplichte regelingen met betrekking tot ras & genetische factoren*
Doelstelling: gelijke behandeling voor dieren die bruine/witte eieren leggen.

Uiterlijk in de eerste helft van 2022 zal deze handleiding in het algemeen en in het bijzonder voor wat betreft dit punt worden herzien.

11.2 Bezettingsdichtheid

Vanaf 1 januari 2022 geldt bij de opfok van biologische hanen de volgende bezettingsdichtheid:

- vanaf de 1e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 100 dieren per m² en vanaf de 35e levensdag niet meer dan 14 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 28 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Bij gezamenlijke opfok van jonge hennen/hanen geldt:

- vanaf de 1e levensdag bedraagt de bezetting niet meer dan 100 dieren per m². Vanaf de 50e levensdag worden de dieren gescheiden en bedraagt de bezetting niet meer dan 14 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 28 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

11.2.1 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld bij punt 11.2.

11.3 Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht

- 11.3.1 Op het moment van slachten zijn de dieren ten minste 70 dagen oud EN hebben ze bij het leeghalen van de stal een minimumgewicht van 1300 g. Dit is onafhankelijk van het ras (leggen van bruine, witte of crèmekleurige eieren).
- 11.3.2 Het vlees van de dieren wordt verder verwerkt tot voedsel.
- 11.3.3 Bij het leeghalen van de stal documenteert het bedrijf het slachtgewicht, zodat bij een herziening van de Handleiding meer informatie voorhanden is over de ontwikkeling van het gewicht.

Informatie:

de handleiding 'Opfok van mannelijke leghybriden (opfok van hanen)' wordt uiterlijk in de eerste helft van 2022 herzien.

11.4 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

- 11.4.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus liggen maximaal **3 niveaus** boven elkaar, waarbij de vloer het eerste niveau is.
- 11.4.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terechtkomen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.

Informatie: verhoogde niveaus zijn zodanig geconstrueerd dat er geen uitwerpselen op de dieren eronder terecht kunnen komen en zijn voorzien van een efficiënt ontmestingsstelsel.

11.5 Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels

- 11.5.1 Alle stallen, incl. overdekte uitloop (wintertuin), zijn voorzien van afscheidingsschotten. Deze garanderen dat de maximaal toegestane groepsgrootte overeenkomstig de geldende Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van biologische producten niet wordt overschreden.
- 11.5.2 Deze schotten zijn zodanig geconstrueerd en aangebracht dat koppels gescheiden blijven. Eventuele deuren in de schotten zijn gesloten.

11.6 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de dieren vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 11.6.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 1/3 van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich op het onderste niveau.
- 11.6.2 Vanaf de 22e levensdag wordt de scharrelruimte geopend en uiterlijk vanaf de 28e levensdag krijgen alle dieren toegang tot de scharrelruimte.
- 11.6.3 Deze is steeds bedekt met geschikt strooisel.

11.7 Afleidingsmateriaal/stofbaden

- 11.7.1 Vanaf de 1e levensdag hebben de dieren de beschikking over afleidingsmateriaal.
- 11.7.2 Behalve over strooisel beschikken de dieren zo vroeg mogelijk over ander afleidingsmateriaal als bijvoorbeeld stro- of hooibaaltjes, luzerne, pikstenen (eventueel met toevoeging van grit).
- 11.7.3 Het afleidingsmateriaal is altijd beschikbaar. Er is een concept beschikbaar en het gebruikte afleidingsmateriaal en de hoeveelheid zijn gedocumenteerd.
- 11.7.4 Daarnaast hebben de dieren voldoende mogelijkheden om te stofbaden.

11.8 Zitstokken

- 11.8.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.
- 11.8.2 Vanaf de 35e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier of over een verhoogd zitniveau van ten minste 100 cm² per dier.
Bij gezamenlijke opfok van jonge hennen/hanen geldt:
vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier of over een verhoogd zitniveau van ten minste 100 cm² per dier.

11.9 Voeder- en drinkvoorzieningen

11.9.1 Voer

- 11.9.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 2 cm.

11.9.2 Drinkbakken

- 11.9.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 10 dieren ten minste een voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.
- 11.9.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de dieren optimale hoogte.
Informatie: beker- en cup-drinkvoorzieningen zijn geen ronde drinkbakken en worden beschouwd als nippel-drinkvoorziening.

11.10 Lichtverdeling

- 11.10.1 De inval van natuurlijk daglicht is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.
Er bestaat de mogelijkheid om bij KAT een uitzonderingsvergunning aan te vragen voor stalgebouwen voor jonge hennen, die voor het van kracht worden van deze Handleiding in gebruik zijn genomen of waarvoor een vergunningsprocedure is opgestart, en die niet over voldoende lichtopeningen beschikken. Hiervoor is een verklaring nodig dat achteraf inbouwen van lichtopeningen niet mogelijk is.
- 11.10.2 De daglichtopeningen zorgen voor een gelijkmatige lichtverdeling.
- 11.10.3 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.
- 11.10.4 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.
 Veterinaire verklaring
- 11.10.5 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de

duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Lichtschema

11.11 Stalklimaat

11.11.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de hennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

11.12 Schrikdraad

11.12.1 **[K.O.]** De dieren mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

11.12.2 Daarnaast mogen er geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

11.13 Noodstroomvoorziening

11.13.1 Wanneer in een stal meer dan 8000 dieren verblijven, is een noodstroomaggregaat verplicht dat bij stroomuitval de dieren met verse lucht verzorgt. De noodstroomvoorziening garandeert dat alle stallen van het bedrijf tegelijkertijd van stroom worden voorzien. Het is niet toegestaan om een noodstroomaggregaat te gebruiken voor locaties die ruimtelijk van elkaar zijn gescheiden. Wanneer in een stal minder dan 8000 dieren verblijven, kunnen in plaats van een noodstroomaggregaat ook alternatieve noodstroomvoorzieningen worden gebruikt die de dieren met verse lucht verzorgen, bijv. automatisch opengaande ventilatiekleppen.

Het noodstroomaggregaat wordt regelmatig getest en eventueel gerepareerd. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

12 Uitloopcriteria/biologische opfok van hanen

12.1 Overdekte uitloop (wintertuin)

Een overdekte uitloop (wintertuin) wordt aanbevolen. Zodra de EU-lidstaten de richtlijnen van de Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van biologische producten hebben geconcretiseerd, worden de KAT-richtlijnen aangepast.

De overdekte uitloop maakt deel uit van het staloppervlak. Hij biedt bescherming tegen weersinvloeden, heeft een vloestofdichte vloer, is onafhankelijk van de klimaatregeling in de stal en door een muur gescheiden van de rest van de stal, licht- en luchtdoorlatend, voor de dieren direct toegankelijk en voorzien van strooisel.

12.1.1 Het bedrijf beschikt over een overdekte uitloop van ten minste 1 m² voor 56 dieren.

12.1.2 De overdekte uitloop (wintertuin) is minimaal 2 m hoog en voorzien van licht- en luchtdoorlatend windbreekgas. Het windbreekgas beslaat ten minste 70% van de hoogte van de buitenmuur van de overdekte uitloop (dus minimaal 1,40 m). In plaats van windbreekgas zijn ook alternatieve voorzieningen met dezelfde eigenschappen toegestaan. De overdekte uitloop heeft een buitenklimaat. Hij is door een muur afgescheiden van de rest van de stal en zo geconstrueerd dat wilde vogels niet kunnen binnendringen.

12.1.3 Net als de stal is ook de overdekte uitloop voorzien van afscheidingschotten.

12.2 Uitloopopeningen

12.2.1 De **uitloopopeningen** naar de **overdekte uitloop** en de **vrije uitloop** zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenmuur verdeeld en niet boven elkaar aangebracht. Stallen met meerdere vloerniveaus en verhoogd liggende

uitloopopeningen van ten minste 30 cm hoog zijn voorzien van passende in-/uitstaphulpen.

12.2.2 De totale lengte van de uitloopopeningen voldoet aan de richtlijnen van de Europese Verordening inzake de biologische productie en etikettering van de biologische producten.

12.2.3 De dieren hebben onbelemmerd toegang tot de overdekte uitloop en de vrije uitloop. Bij nauwe doorgangen of hindernissen zijn doorgangen of overgangen aangebracht die per 1000 dieren ten minste 2 m breed zijn.

12.3 Vrije uitloop

12.3.1 Bij nieuwe stallen/gebouwen bedraagt de vrije uitloop ten minste 1 m² per dier.

Stallen met een groenoppervlak of een kleinere overdekte uitloop kunnen nog t/m 2028 gebruikmaken van een overgangsregeling.

Informatie: de dieren moeten 1/3 van hun leven in de vrije uitloop doorbrengen. De dagen die de dieren in de vrije uitloop doorbrengen moeten worden gedocumenteerd.

De vrije uitloop ligt op maximaal 150 m afstand van de dichtstbijgelegen uitloopopening. Dit kan worden aangetoond aan de hand van een begrijpelijke plattegrond van het terrein.

Informatie: dicht verharde oppervlakken zijn geen vrije uitloop

Bijlage

1. Definities

1.1 Legenda

K.O.-criteria zijn aangegeven met **[K.O.]**

 Verwijzing naar van toepassing zijnde documenten:

 Vereiste of te overleggen documenten^{*)}

 Verwijzing naar andere hoofdstukken

*) Vereiste of te overleggen documenten moeten op een passende manier worden bijgehouden. Aangegeven KAT-formulieren kunnen hier dienen ter oriëntatie en als hulpmiddel. Het gebruik van KAT-formulieren is echter niet verplicht.

1.2 Afkortingen

K.O.	knock out-(criterium)
Mjr	major
LW	levensweek
LD	levensdag
n.v.t.	niet van toepassing
VVVO	Viehverkehrsverordnung (Duitse verordening om de verspreiding van dierziekten als gevolg van het transport van dieren tegen te gaan)
ID	identificatienummer

1.3 Verklaring begrippen

Begrip	Definitie/verklaring
Nieuwe gebouwen	Alle stallen die worden gebruikt voor het opfokken van jonge hennen en waarvoor de bouwvergunning is aangevraagd na het inkrachtreden van deze Handleiding.
Opfokbedrijf	Bedrijf waar beroepsmatig jonge hennen worden gefokt voor de latere productie van eieren.
Dag van uitkomen uit het ei	Dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag.
Stal	Deel van een pluimveebedrijf of gebouw waar kuikens/jonge hennen of koppels worden gehouden.
Koppel	Een groep jonge hennen van dezelfde leeftijd die in dezelfde stal wordt gehouden.
Epidemiologische eenheid	Alle dieren van een soort die in een ruimte worden gehouden of gezamenlijk worden verzorgd.
Voorzieningen	Voorzieningen (b.v. stal, zitstokken, voederbakken), die nodig zijn voor het huisvesten van de dieren.
Stalvloeroppervlakte	De grondoppervlakte van de ruimte waarin de kuikens/jonge hennen worden gehouden.
Oppervlakten die inherent zijn aan de stalrichting	Oppervlakten in de stal waar jonge hennen worden gestimuleerd om te bewegen (springen en vliegen) en die niet voorzien zijn van een mestband.
Bruikbare stalvloeroppervlakte	Het gedeelte van de vloeroppervlakte waartoe de dieren altijd vrij toegang hebben, met uitzondering van oppervlakten onder voorzieningen waar de jonge hennen niet onderdoor of overheen kunnen lopen.

Bruikbare oppervlakte	Oppervlakte die de dieren tijdens de hele lichtperiode ter beschikking staat en oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%, waar de dieren een stevige grip hebben. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen en zit- en aanvliegstocken, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.
Bijkomende bruikbare oppervlakte	Alle oppervlakten van volières, inclusief de bruikbare oppervlakten die inherent zijn aan de stalrichting.
Volledige bruikbare oppervlakte	Som van alle in een stal beschikbare 'bruikbare oppervlakten', inclusief de 'bijkomende bruikbare oppervlakte' en de 'bruikbare stalvloeroppervlakte'.
Volière	Huisvestingssysteem waar de ruimte over verschillende niveaus wordt benut met zitstocken, voer- en drinkvoorzieningen.
Leven	Leven begint op de dag waarop het ei wordt uitgebreed en eindigt op de dag van slachting.

2. Van toepassing zijnde documenten

Tot de van toepassing zijnde documenten (in de actuele versie) behoren:

KAT-documenten

- ✓ KAT-controlesysteem
- ✓ Checklist opfokbedrijven
- ✓ Documenten: formulieren en procedures
- ✓ Handleiding Crisismanagement voor KAT-leden
- ✓ Lijst toegelaten KAT-certificatieinstellingen

De documenten kunnen in het besloten gedeelte van de KAT-website www.kat.ec worden gedownload.